

Виховання художньо-естетичного смаку школярів засобами мистецтва писанкарства

Анотація. У статті висвітлюються поняття естетичного виховання, аналізуються напрямки розвитку художнього смаку учнівської молоді, а також розглядаються питання виховання художньо-естетичного смаку старших школярів засобами мистецтва писанкарства.

У дослідженні також висвітлені питання різноманітних функцій писанкарства, які мають ефективне виховне значення.

Ключові слова: художньо-естетичні смаки, мистецтво писанкарства, естетичне виховання, освітнє середовище.

Abstract. The article covers the concepts of aesthetic education, analyzes the directions of development of artistic taste of student youth, as well as considers the issues of education of artistic and aesthetic taste of senior students by means of the art of Easter painting.

The study also covers issues of various functions of Easter painting, which have effective educational value.

Keywords: artistic and aesthetic tastes, the art of Easter painting, aesthetic education, educational environment.

Постановка проблеми. У сучасному розвитку педагогічної української науки передбачено обґрунтування новітніх методологічних основ виховання школярів. Фундаментальні документи, які регламентують розвиток та окреслюють пріоритети освіти в Україні, визначають важливу роль мистецтва у формуванні гуманістично спрямованої особистості. Основними орієнтирами виховання учнівської молоді передбачено залучення учнів до різних форм творчої діяльності, в тому числі художньо-естетичної. Орієнтуючись на нові підходи до побудови національної системи освіти, потрібно визначити актуальність організації художньо-естетичної діяльності молоді у години дозвілля, тобто у позашкільний час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрямки художньо-естетичного виховання школярів вивчали відомі державні, громадські діячі, педагоги та письменники: М. Грушевський, О. Духнович, А. Макаренко, Я. Мудрий, Ф. Прокопович, С. Рудницький, Г. Сковорода, Л. Українка, К. Ушинський, І. Франко, Т. Шевченко та ін.

Відомі вчені О. Буров, Л. Виготський, С. Гольдентріхт, М. Гальперін, В. Киященко, О. Лук, А. Салієв, Е. Фром, Ж. Лакост вважають смак одним із найважливіших проявів художнього виховання. Вчені А. Ахметов, Л. Коган, В. Сктерщиков та інші приділяють особливу увагу розвитку естетичного та художнього смаків, для формування яких необхідна будь-яка художня діяльність, без якої не можливо становлення художнього смаку.

Формуванню естетичного смаку засобами декоративно-ужиткового мистецтва присвячені роботи українських дослідників, зокрема: Л. Оршанського, С. Стадник, Є. Антоновича, Н. Ничкало, В. Титаренко, Л. Савки, Г. Мельник та інші.

Проте, питання формування художньо-естетичних смаків старших школярів засобами мистецтва писанкарства залишається досить актуальним і потребує більш глибокого вивчення. Отже, недостатнє розкриття означеного питання зумовило вибір теми та мети даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Художньому смаку характерно проявлятися у вигляді безпосередніх оцінок. Чудовий художній смак проявляється у здатності отримувати насолоду від прекрасного, а також у потребі сприймати і створювати прекрасне в мистецькій діяльності. Гарному смаку необхідні певні передумови, зокрема: високорозвинені естетичні почуття, здібності сприймання гармонію форм та наповнення, бачити естетичні цінності творів, суспільних явищ. Люди використовують свої смаки у якості критеріїв естетичної оцінки у формі ніби безпосередньо власного сприйняття «подобається – не подобається» [2, с. 25].

Художній смак формується, проходячи художньо-естетичне сприйняття творів мистецтва, які впливають на розум, почуття людей, надихають на творчу діяльність. Художньо-естетичному сприйняттю характерна здатність людей виокремлювати у проявленні дійсності і мистецтв процеси, властивості, якості, що формують початки естетичних почуттів.

Художні смаки невіддільні й від естетичних ідеалів, які є складниками вихованості. Художні смаки – це розвинені здібності відчуттів та оцінок досконалостей та недосконалостей, єдностей та протилежностей змісту і форми в мистецтві та в житті. Як і естетичні ідеали, художні смаки можуть

існувати у свідомості людей на різних рівнях. Цим рівням відповідають і певні рівні естетичної вихованості.

Сучасний етап художньо-естетичного виховання, враховуючи методологічну основу і важливі принципи, вимагає комплексного підходу, зокрема: система художньо-естетичного виховання потребує постійної взаємодії різних видів мистецтв між собою для ефективного впливу на особистість, що враховує міжпредметні зв'язки, а також є необхідність включити виховання засобами мистецтва та засобами дійсності невід'ємною частиною будь-якого виду виховання.

Формуючи художньо-естетичні смаки, необхідно враховувати принцип творчої самостійної діяльності школярів, які проявляються у учнівської молоді в умінні використовувати творчі здібності, виконуючи будь-яку справу.

Нові напрямки у сфері виховного процесу учнівської молоді сучасної України глибоко змінили пріоритети в естетичному вихованні. Сучасні процеси у розвитку нашої суверенної держави вимагають формувати у учнів здатність водночас і бачити, і відчувати, і розуміти прекрасне, а також вміти створювати це прекрасне в оточуючій дійсності, трудовій та мистецькій діяльності, у повсякденному житті. Цю здатність як важливу потребу нашого життя необхідно формувати, реалізуючи принципи естетизації усього життя школярів.

Означені напрямки допомагають забезпечити результативність системи естетичного виховання і підсилюють процес розвитку художньо-естетичних смаків підростаючого покоління, а також формують високий рівень художньої культури особистості. Художня культура визначається сформованими у школярів художньо-естетичними знаннями, смаками, ідеалами, здібностями до художнього сприйняття явищ дійсності, творів мистецтва, потребою до художньо-естетичного перетворення оточуючого світу, а також збереження природної краси. Рівень художньої культури – це форма суспільної свідомості, яка є художньо-емоційним освоєнням дійсності. Художня культура проявляється у сформованих компонентах художньої свідомості (художнє сприйняття, почуття, судження, смаки, художні ідеали), а також в розвитку умінь і навичок активної перетворювальної діяльності у побуті, праці, мистецтві, людських взаєминах [3, с. 105].

Багатофункціональним і ефективним у сфері естетичного виховання і формування художньо-естетичних смаків школярів є вивчення декоративно-ужиткового традиційного народного українського мистецтва. Це питання досить глибоко нами було розкрито і висвітлено у наших попередніх дослідженнях [4; 5; 6].

Проте, окремі види декоративно-ужиткового мистецтва заслуговують більш ретельного вивчення з метою розробки методики та застосування у процесі формування художньо-естетичних смаків підростаючого покоління.

Пізнання мистецтва писанкарства має високу педагогічну цінність, оскільки твори цього виду декоративно-ужиткового мистецтва сприяють вихованню у школярів певної культури сприйняття матеріального світу, формують художнє відношення до дійсності, спонукають більш глибоко знайомитись з художньо-виразними засобами інших видів зображувального мистецтва, формують та розвивають художньо-естетичні смаки, розвивають творчу спрямованість учнів, креативні здібності.

Виховне значення творів мистецтва писанкарства у формуванні художньо-естетичних смаків зумовлено також тим, що в них застосовуються виразні засоби таких видів зображувального мистецтва, як живопис, графіка.

Опановуючи мистецтво писанкарства, школярі вчаться розуміти художні задуми творів-писанок, оволодівають основними принципами та технологіями виготовлення писанок, створення різноманітних писанкових композицій.

Писанкове мистецтво є унікальною рисою, неповторним проявом українського народу, творчістю, яка відображає світ навколо нас, світ культурного життя людини, його мудрість. Це мистецтво включає в себе цілий ряд художньо-естетичних значень, воно пов'язано з різноманітними поглядами, звичаями, обрядами та відношенням людей до всесвіту, містять моделі та образи людського світу, його розуміння, сприйняття та осмислення людиною. Також мистецтво писанкарства демонструє художньо-практичне освоєння світу людиною, її самовираження. Адже тому це мистецтво має право бути потужним засобом виховання людських цінностей, в тому числі, художньо-естетичних смаків. Писанка, виступаючи яскравою, характерною ознакою українською народу, є також одним з напрямів етнопедагогіки, який може викликати саме такі емоції і почуття для формування художньо-естетичних смаків особистості учнів.

Доречно, розглядаючи питання формування художньо-естетичних смаків, розглянути функції мистецтва писанкарства, які покращують рівень художньо-виховного впливу на школярів, зокрема:

комунікативна, пізнавальна, творча [1, с. 13].

Комунікативна функція забезпечує діалог з особистістю, що спонукає її до плідного спілкування зі світом прекрасного. Твори народних майстрів захоплюють людину, створюють психологічний комфорт, спонукають до художньої взаємодії, впливають на почуття людини і тим самим утворюють не формальний, а особистісно виражений зв'язок з етнохудожніми цінностями.

Пізнавальна – пов'язана з освоєнням художньо цінного, що було набуто попередніми поколіннями. Як естетична категорія, народна художня творчість має широкий діапазон дії – від зовнішнього фіксування краси речей до усвідомлення закономірностей освоєння дійсності за законами краси. Пізнання прекрасного за допомогою народного декоративно-прикладного мистецтва збагачує художньо-естетичні смаки, зміцнює критерії естетичних оцінок художніх явищ, формує справжні інтереси і потреби в галузі культури, естетики одягу, побуту.

Творча – особливо важлива для педагогічної практики. Безпосереднє спілкування з творами декоративно-ужиткового мистецтва активізує людські емоції, викликає творчу уяву, стимулює фантазію, пробуджує почуття, збагачує образне мислення [1, с. 9].

Висновки. Наше дослідження підтверджує актуальність питання розгляду і узагальнення практики формування та розвитку художньо-естетичних смаків учнівської молоді у процесі опанування писанкарством, використовуючи різноманітні форми урочної та позаурочної навчальної діяльності. При цьому важливо покладатися на важливі принципи загальної дидактики, зокрема: зв'язок із життям, систематичність, послідовність, індивідуальний підхід в навчанні і художньому розвитку школярів, наочність.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Заслугує на подальший розгляд питання методики формування та розвитку художньо-естетичних смаків учнів, використовуючи різні форми урочної та позаурочної форм організації навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Антонович Є.А. Естетичне виховання підлітків засобами народного образотворчого мистецтва: автореф. дис. ... кан. пед. наук: 13.00.01. Івано-Франківськ, 1997. 24 с.
2. Естетика: підручник / Л.Т. Левчук, Д.Ю. Кучерюк, В.І. Панченко; за заг. ред. Л.Т. Левчук. К.: Вища школа, 1997. 399 с.
3. Калашник Н.Г. Еволюція формування естетичних смаків в історичному розвитку людства. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: зб. наук. пр. К.: Наука, 2002. Вип. 20. С. 103-106.
4. Савчук І.В. Декоративно-ужиткове мистецтво як складова національної культури та чинник формування естетичних смаків учнів. *Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка*. 2007. № 8. С. 19-25.
5. Савчук І.В., Марущак О.В., Бойчук С.О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 2018. Вип. 1. С. 221-225.
6. Савчук І., Гончарук Н. Педагогічні умови естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи. *Молодь і ринок*. Дрогобич: ДДПІ, 2010. № 12. С. 82-85.

